

Tribuny plné příběhů: Jak Češi začali fandit fotbalu

25.4.2025 - | Grantová agentura ČR

Na otázku, proč je fotbal celosvětově úspěšný sport, neexistuje uspokojivá odpověď. „Myslím, že je to dáno tím, že jde o kolektivní sport a hracím nástrojem je noha. To je v kontrastu s tím, že většinu věcí jsme zvyklí dělat rukama,“ říká historik Martin Pelc.

Dějiny českého fotbalu se začaly psát v 90. letech 19. století. V té době byl fotbal zálibou měšťanských elit a šlechty, kteří měli na hru dostatek času i financí a znali anglický vzor. Český fotbal se pak začal profesionalizovat kolem roku 1925, tedy zhruba o 40 let později než ve Velké Británii. Po roce 1927 se začala nabídka soutěžních zápasů více podobat té, kterou známe dnes, a v roce 1929 vznikla profesionální československá liga.

S profesionalizací českého fotbalu se pojí nejen řada technických inovací, ale také nárůst nabídky fanouškovských předmětů, což oddílům přinášelo značné tržby. Ve 30. letech byla paleta možností velmi široká a zahrnovala třeba suvenýry, pamětní medaile, odznaky, sběratelské kartičky v čokoládách nebo cigaretách (Sparty i Slavie). Prodávaly se také předměty denní potřeby s logy klubu nebo významnými hráči, třeba s Františkem Pláničkou. Součástí fotbalu byly také reklamy na různé produkty, zmínit můžeme například automobil ŠKODA Popular, hodinky, klobouky a další předměty.

Na rozdíl od politických dějin, které se dají zkoumat díky písemnostem v archivech, se musel Martin Pelc a jeho tým poohlédnout po jiných zdrojích, které zachycovaly všední každodenní aspekty návštěvy fotbalového zápasu nebo jiných sportovních utkání.

Vědci proto prošli stovky digitalizovaných fotografií, které jsou uloženy v Archivu tělesné výchovy a sportu Národního muzea. Dalším zdrojem byly tisíce stran denního tisku a hlavně časopisů, protože za první republiky už u nás vycházela řada obrázkových společenských nebo sportovních časopisů jako Pestrý týden, Salon nebo STAR.

„Z kvalitních fotografií nebo filmových záznamů můžeme nepřímo odvodit, kdo byli návštěvníci utkání, jak fungovalo občerstvení nebo podle oblečení můžeme soudit, která sociální vrstva chodila na hlavní tribunu k sezení nebo na nejlevnější místa k stání,“ popisuje historik. „Na hlavní tribune bylo nejvíce žen a dětí, protože tam se chodilo nejenom koukat na fotbal, ale také reprezentovat a setkávat se s dalšími příslušníky elit. Na ostatních místech ženy skoro chyběly i proto, že se v této době příliš netolerovalo, aby žena šla do společnosti bez doprovodu muže,“ dodává.

Už před první světovou válkou byly s fotbalem spojeny silné emoce. Jsou zdokumentovány velké výtržnosti, například střet více než 300 fanoušků po zápase Vysočan a Libně, z nichž někteří skončili v nemocnici.

Ve 30. letech byly některé spory velmi vyhrocené, zejména pak v nejnižších venkovských soutěžích, kde se hospodské rvačky přenesly na fotbalová hřiště, což v sezóně 1934/35 vyústilo ve vydání nařízení, aby všechny prvoligové stadiony měly v předepsané výši bariéru, přes kterou se diváci nedostanou na hrací plochu.

Jaká byla nejčastější nadávka pro rozhodčího? Mrkev nebo mlha. Obě slova narážela na to, že rozhodčí špatně vidí, co se děje na hrací ploše. Obě urážky byly natolik rozšířené, že je najdeme i ve filmu a knize Muži v ofsajdu i dalších beletristických textech, které spadají do období první republiky

a věnují se fotbalové tematice.

„Překvapila mě šíře kulturní a umělecké reflexe fotbalového fanouškovství z té doby. Znal jsem kromě Mužů v ofsajdu možná jednu, dvě další knihy, ale děl, která se odehrávají na reálných fotbalových stadionech při reálných historicky významných zápasech, existuje mnohem více. Dostaly se mi do ruky také humoristické knihy, které fotbalové fanouškovství přímo tematizují,“ komentuje množství dostupné literatury Martin Pelc.

Už ve 20. a 30. letech se začal objevovat odborný diskurs o sportovním fanouškovství. Řada psychologů, filozofů, kulturních teoretiků nebo kritiků se začala nad fotbalem zamýšlet z celospolečenské perspektivy. Kladli si otázky, proč je fotbal a diváctví tak populární nebo proč existují neurvalí fanoušci.

V časopise Přítomnost našel Martin Pelc článek ruského imigranta Stěpana Vereščaka, ve kterém popisoval nejdůležitější psychologické příčiny, „proč lidé chodí na fotbal“. Ukazuje v něm, že fotbal představuje ventil antropologické potřeby identifikovat se s nějakou skupinou nebo jednotlivcem. Navíc je mnohem jednodušší vítězit prostřednictvím oblíbeného týmu, než sám obětovat velikou námahu jiné aktivitě s nejasným výsledkem. A když se zrovna nedaří, tak je možné se zlobit na někoho jiného než sám na sebe. Zdá se tedy, že i když se světový fotbal mění a posouvá, určité aspekty diváctví zůstávají.

<https://gacr.cz/tribuny-plne-pribehu-jak-cesi-zacali-fandit-fotbalu>